

ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمروایی خوب و ارائه راهکارهای بهبود آن در نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش شاهو، شهرستان روانسر)

حامد قادرمرزی^۱ - داود جمینی^{۲*}

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

تاریخ پذیرش: ۲۳ فروردین ۱۳۹۶

تاریخ دریافت: ۷ تیر ۱۳۹۵

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر، ارزیابی عملکرد مدیران نوین روستایی با رویکرد حکمروایی خوب روستایی و ارائه راهکارهای بهبود آن در میان جوامع روستایی است که به صورت موردی در روستاهای بخش شاهو، واقع در شهرستان روانسر انجام گرفته است.

روش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر روش از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه سرپرستان خانوار روستایی بخش شاهو (N=۱۰۹۴) تشکیل می‌دهد و با استفاده از فرمول کوکران، ۲۸۵ نفر از سرپرستان خانوار را به عنوان نمونه آماری برآورد شد. ابزار اصلی پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته است که روایی آن با کسب نظرات کارشناسان و استادان دانشگاهی، پس انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. جهت بررسی پایایی ابزار مورد استفاده یک مطالعه راهنما در یکی از روستاهای خارج از محدوده مورد مطالعه انجام گرفت و ضریب آلفای کرونباخ حاصل شده (۰/۹۰۱)، نشان‌دهنده پایابودن ابزار بود.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد میزان رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از عملکرد مدیران روستایی با تأکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی، با میانگین ۲/۸، پایین‌تر از حد متوسط بوده است و بیشترین میزان رضایت‌مندی روستاییان از مدیران نوین روستایی به شاخص توفیق جمعی با میانگین ۳/۶۱ و انحراف معیار ۱/۰۳ و کمترین میزان رضایت‌مندی به شاخص مسؤلیت‌پذیری با میانگین ۳/۰۴ و انحراف معیار ۱/۵۲، تعلق دارد.

محدودیت‌ها: هزینه بالای تکمیل پرسش‌نامه‌ها و عدم همکاری سازمان‌های مربوطه با محققان از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر بوده‌اند.

راهکارهای عملی: یافته‌های پژوهش نشان داد سه راهکار «نظرخواهی مدیران روستایی از روستاییان در مراحل مختلف برنامه‌های اجرایی (قبل، حین و بعد از اجرای برنامه‌ها)»، «همکاری و فعالیت بیشتر و دلسوزانه مدیران روستایی در محیط روستا» و «شفاف‌سازی برنامه‌ها و امور اجرایی روستا با روستاییان» به ترتیب با ۱۵۴، ۱۳۲ و ۱۲۶ بار تکرار، مهم‌ترین راهکارهای بهبود وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب در محدوده مورد مطالعه هستند.

اصالت و ارزش: مدیران نوین روستایی در محدوده مورد مطالعه براساس شاخص‌های حکمروایی خوب دارای عملکرد مناسبی نبوده و برای اولین بار در کشور، از سوی روستاییان بخش شاهو، بر غلبه بر مشکلات حکمروایی خوب، راهکارهای عملیاتی از سوی روستاییان ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: توسعه روستایی، حکمروایی خوب، مدیریت روستایی، بخش شاهو.

ارجاع: قادرمرزی، ح. و جمینی، د. (۱۳۹۶). ارزیابی عملکرد مدیریت نوین روستایی با رویکرد حکمروایی خوب و ارائه راهکارهای بهبود آن در نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش شاهو، شهرستان روانسر). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۶(۲)، ۱۰۹-۱۲۳.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.57099>

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

اکثر اندیشمندان توسعه بر این عقیده هستند که در طول ادوار گذشته، اعمال شیوه برنامه‌ریزی متمرکز و از بالا به پایین، نه تنها مشکلات و مسائل جامعه روستایی را حل نکرد؛ بلکه خود باعث بروز مسائل و مشکلات جدیدی شد. این امر موجب شد در سال‌های اخیر، مبانی برنامه‌ریزی روستایی به سمت برنامه‌ریزی مشارکتی سوق یابد و مفهوم پایه‌ای برنامه‌ریزی روستایی از برنامه‌ریزی برای مردم به برنامه‌ریزی با مردم تغییر کند. نگرش نوین در وهله اول، اساس خود را بر تمرکززدایی و واگذاری مسؤلیت‌ها به حکومت‌های محلی و سطوح پایین مدیریت روستایی قرار داده است. در این شیوه برنامه‌ریزی، نقش مردم و سازمان‌های غیردولتی کاملاً برجسته شده و از حالت ظاهری، جنبه محوری پیدا می‌کند. در واقع، مفهوم مشارکت مردمی با مفهوم کارآیی، تمرکززدایی و حکومت‌های محلی درهم آمیخته، حکومت‌های محلی را به صورت گزینه چشم‌گیر و برتر مطرح می‌سازد (آموزگار، ۱۳۹۱، ص. ۴۶). هم‌زمان با تغییر مبانی برنامه‌ریزی روستایی و تغییر گرایش از برنامه‌ریزی متمرکز به برنامه‌ریزی محلی دولت‌ها که به واسطه تمرکز امور، در طولانی مدت به واسطه ناتوانی در برآوردن خواسته‌های شهروندان، بیش از پیش با بحران مشروعیت مواجه خواهند شده بودند، در جهت کسب مشروعیت از دست‌رفته خود، با پیگیری سیاست تمرکززدایی و واگذاری بخشی از اختیارات و وظایف خود به نهادهای محلی واگذار کرده‌اند.

مفهوم حکمروایی در سطوح گوناگون بین‌المللی، ملی و محلی به کار می‌رود و بر مشارکت و همیاری میان دولت و جامعه مدنی استوار است. دولت‌ها به جای آن که به‌تنهایی مسؤلیت کامل اداره امور را بر عهده گیرند، باید در کنار ساکنان و بخش خصوصی به عنوان یکی از نهادها و عوامل مسؤول اداره جامعه محسوب شوند. با در نظر گرفتن روستاییان در عرصه تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری، فرآیند اداره روستا از یک نظام آمرانه و اقتدارگرا به فرآیندی مردم‌سالاری و مشارکتی تبدیل خواهد شد و بسترهای متفاوت و ظرفیت‌های جدید در اداره امور روستاها به وجود خواهد آمد. با توجه به این که روستاها، عرصه‌های مهم و اصلی زندگی امروزی به شمار می‌آیند و بخش عمده‌ای از تحرکات و پویای‌های

اجتماعی در این مکان‌ها روی می‌دهد، مفهوم حکمروایی در مقیاس روستا، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. براساس گزارش کمیسیون عالی حقوق بشر سازمان ملل، بهترین نشانه حکمروایی، درجه‌ای است که مطابق آن به پیش‌برد حقوق بشر از جمله حقوق شهروندی می‌انجامد. قطع‌نامه شماره ۶۴ کمیسیون حقوق بشر در سال ۲۰۰۰، میلادی به‌وضوح حکمروایی را به محیطی قادر به برپایی حقوق بشر و ترغیب‌کننده رشد و توسعه پایدار انسانی پیوند زده است. حکمروایی با مردم‌سالاری و توسعه اجتماعی اقتصادی، ارتباط مستقیم و تنگاتنگی دارد و امروزه بحث اصلی در گفتمان توسعه به حساب می‌آید یا به عبارت دیگر، حکمروایی روستایی را امری جوهری در فرآیند توسعه پایدار روستایی به حساب آورده‌اند تا آن‌جا که کوفی عنان، دبیر کل سابق سازمان ملل، آن را تنها عامل مهم در کاهش و محو فقر و پیش‌برد توسعه به شمار آورده است (حسام، رضوانی آشور، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۰). با توجه به این که در حال حاضر در کشورمان اداره امور روستاها، به دهیاران سپرده شده است و در مجموع، حکمروایی نقاط روستایی بر عهده دهیاری‌ها بوده، دهیاران می‌توانند به عنوان حلقه رابط بین دولت و مردم، نقش بسزایی را در پیش‌برد اهداف و سیاست‌های متقابل دولت و مردم در مناطق روستایی ایفا کنند (صیادی، جمینی، جمشیدی، جمشیدی، ۱۳۹۳، ص. ۲). با این وجود ذکر این نکته ضروری است که منشأ قدرت و مشروعیت در حکمروایی شهری و روستایی، تمام شهروندان و روستاییان و حضور آن‌ها در همه صحنه‌ها و ارکان جامعه مدنی است (رهنما، مافی، اسدی، ۱۳۸۹، ص. ۲۰۴).

بخش شاهو از توابع شهرستان روانسر با بیش از ۴۰۰۰ نفر جمعیت در قالب ۱۱ نقطه روستایی، از جمله بخش‌های روستایی کشور است که طی سالیان گذشته (سال ۱۳۸۴ تا اوایل سال ۱۳۹۴)، مدیریت آن‌ها به دهیاران و شوراها واگذار شده است. در یک عبارت می‌توان چنین بیان کرد که رسالت اصلی مدیریت نوین روستایی، به عنوان یک نهاد مردمی و با وظایف خاص خود، حفظ و دستیابی به توسعه پایدار روستایی است. با توجه به فعالیت و حضور بیش از یک دهه مدیران روستایی در امور مختلف روستاییان، سؤال اساسی که قابلیت بررسی دارد، این است که میزان رضایت‌مندی روستاییان از مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی

خوب، در چه وضعیتی قرار دارد و این که روستاییان برای بهبود وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب در روستاهایشان، چه راهکارهایی را ارائه می‌دهند؟ برای بررسی سؤالات مذکور در میان روستاهای واقع در شهرستان روانسر، محققان با توجه به دسترسی مناسب و آشنایی با محدوده مورد مطالعه، ۱۱ روستای واقع در بخش شاهو از توابع شهرستان روانسر را انتخاب کرده‌اند.

۲.۱. پیشینه نظری تحقیق

در ارتباط با موضوع پژوهش، مطالعات متعددی انجام گرفته است که در ادامه به نتایج این مطالعات اشاره خواهد شد. دادورخانی، سلمانی، فرهادی و زارع (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی ارتباط حکمروایی خوب و کاهش فقر در نواحی روستایی پرداخته‌اند. نتایج پژوهش حکمروایی خوب از طریق راهکارهای افزایش مشارکت فقرا، افزایش قابلیت‌های فقرا از طریق بهبود خدمات اساسی، ایجاد فرصت‌های اقتصادی از طریق افزایش میزان دسترسی به بازار، ایجاد تور ایمنی مناسب در برابر شوک‌های اقتصادی و تأمین امنیت فقرا در برابر فساد، جرم و جنایت، سبب کاهش فقر می‌شود؛ به گونه‌ای که حکمروایی خوب با بهبود شرایط حکومت، افزایش آزادی و دخالت مردم در تعیین سرنوشت خود و طراحی برنامه‌های توسعه توسط خود مردم سبب ایجاد فرآیندهای نوین اداری، تغییر شیوه‌های تأمین معاش و در نتیجه، کاهش فقر خواهد شد. نتایج بررسی وضعیت حکمروایی خوب در مناطق روستایی استان مازندران توسط رکن‌الدین افتخاری، عظیمی آملی، پورطاهری و احمدی‌پور (۱۳۹۰) نشان داد به لحاظ حکمروایی خوب اکثر روستاهای مورد مطالعه در وضعیت ضعیفی بوده‌اند (در بین ۵۰ روستای مورد بررسی ۲۴ روستای دارای وضعیت حکمروایی ضعیف، ۱۵ روستا متوسط و ۱۱ روستا دارای وضعیت مناسبی بوده‌اند). نتایج پژوهشی دیگر که توسط رکن‌الدین افتخاری، عظیمی آملی، پورطاهری و احمدی‌پور (۱۳۹۱) با عنوان ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب روستایی در ایران که به صورت موردی در استان مازندران انجام گرفته است، نشان داد وضعیت روستاهای مورد مطالعه به لحاظ حکمروایی خوب روستایی، در وضعیت نامساعدی قرار دارد و هشت شاخص مشارکت، مسؤولیت-پذیری، پاسخ‌گویی، قانون‌مندی، شفافیت، توافق جمعی، کارایی و اثربخشی و عدالت‌محوری براساس دیدگاه‌ها و

تجربیات جهانی و همچنین، شرایط جامعه روستایی ایران، مناسب‌ترین شاخص‌های برای بررسی حکمروایی خوب در نقاط روستایی ایران هستند. نتایج پژوهش حسام، رضوانی و آشور (۱۳۹۳) با عنوان سنجش رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها با رویکرد حکمروایی خوب روستایی در روستاهای دهستان جنوبی شهرستان گرگان نشان داد براساس شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی، وضعیت دهیاری‌های روستاهای شهرستان گرگان در وضعیت مناسبی قرار دارد و در بین روستاهای مورد بررسی، سه روستای نصرآباد، چهارباغ و سیاهتلو، بهترین وضعیت را داشته‌اند.

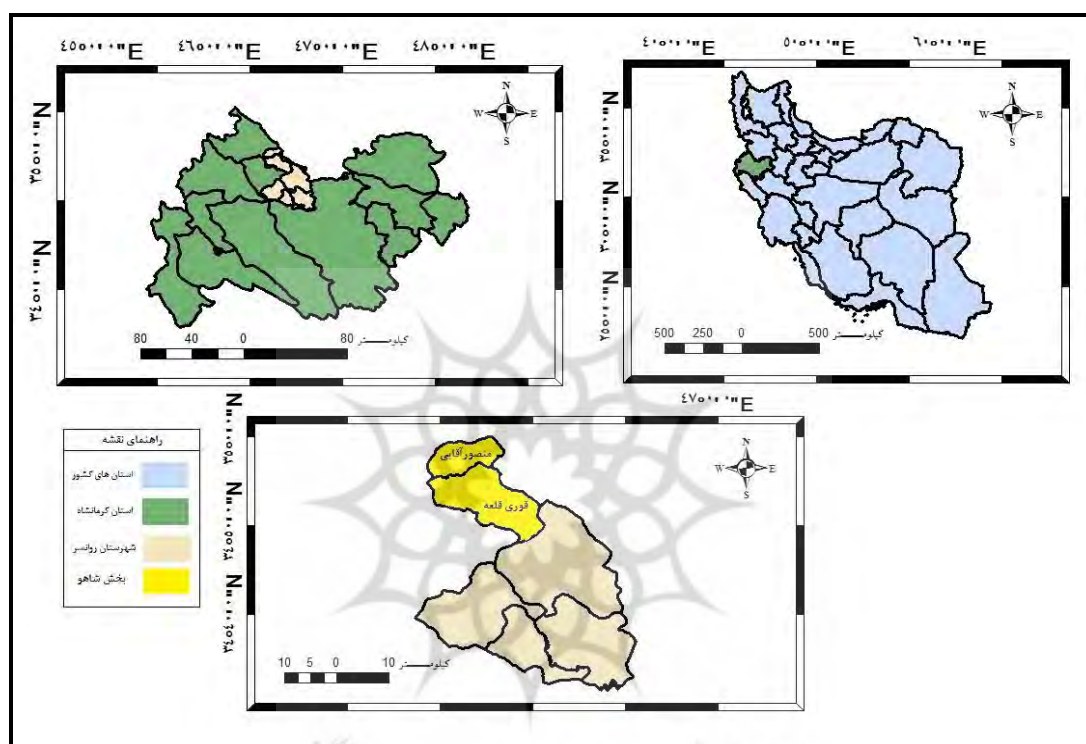
نتایج پژوهش صیدایی و همکاران (۱۳۹۳) با هدف بررسی و تحلیل عملکرد مدیران نوین روستایی در توسعه روستایی در منطقه اورامانات استان کرمانشاه نشان داد مدیران نوین روستایی (دهیاری‌ها) در توسعه پایدار روستاهای منطقه اورامانات (به‌جزء بعد اجتماعی با میانگین ۳/۰۶، در ابعاد فرهنگی، زیست‌محیطی، اقتصادی، کشاورزی و سیاسی) عملکرد ضعیفی داشته‌اند. یاقی^۱ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای به بررسی و ارزیابی شیوه‌های مطلوب مدیریت محلی در اردن و آمریکا پرداخت. نتایج پژوهش وی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس نشان داد درباره مدیریت مطلوب عقاید متفاوتی دارند و آزمودنی‌ها نسبت به آمریکایی‌ها دیدگاه نسبتاً مثبتی درباره مدیریت محلی دارند. رشیدپور، حسینی و میردامادی^۲ (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت جامعه محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته‌اند. نتایج مطالعه میدانی آن‌ها با استفاده از روش تحلیل عاملی نشان داد که دو عامل سازمان‌دهی و کنترل مهم‌ترین نقش را در کاهش فقر و توسعه پایدار مناطق روستایی ایران ایفا کرده‌اند. نتایج پژوهش‌های رهنما و همکاران (۱۳۸۹) در شهر مشهد، ابراهیم-زاده و اسدیان (۱۳۹۲)، در شهر کاشمر، شکوهی و ایستگلدی (۱۳۹۲) در شهر بندر ترکمن، رهنما و اسدی (۱۳۹۳) در شهر مشهد و غیره، نشان می‌دهند که وضعیت حکمروایی خوب در نقاط شهری مختلف ایران همانند نقاط روستایی، در وضعیت مناسبی قرار ندارد. محققان با آگاهی از مطالعات صورت‌گرفته در ارتباط با موضوع پژوهش سعی دارند با انتخاب مناسب‌ترین شاخص‌ها، به بررسی و سنجش وضعیت رضایت‌مندی روستاییان از مدیران روستای براساس شاخص‌های حکمروایی خوب در بخش شاهو بپردازند.

قوری قلعه و منصورآقایی تشکیل شده و در مجموع، ۱۱ نقطه روستایی و ۱۰۹۴ خانوار را شامل می‌شود که طی سالیان گذشته (سال ۱۳۸۴ تا اوایل سال ۱۳۹۴)، مدیریت آن‌ها به دهیاران، به عنوان بازوی اجرایی شوراهای اسلامی روستاها، واگذار شده است (بخشداری شهرستان روانسر، ۱۳۹۴).

۲. روش‌شناسی تحقیق

۱.۲. قلمرو جغرافیایی تحقیق

بخش شاهو واقع در شمال غربی شهرستان روانسر در ۳۴ درجه و ۴۸ دقیقه تا ۳۵ درجه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۴۲ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی قرار گرفته است (شکل ۱). بخش مذکور با ۴۱۵۰ نفر جمعیت، از دو دهستان

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی بخش شاهو، در شهرستان روانسر، استان کرمانشاه و کشور،

مأخذ: استانداری کرمانشاه، ۱۳۹۴

۲.۲. روش تحقیق

وجود نداشت. بنابراین، با استفاده فرمول کوکران ($p \& q = 0.05$)، $d = 0.05$ ، ۲۸۵ سرپرست خانوار به عنوان نمونه آماری برآورد شد. ابزار اصلی پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته بوده که در سه بخش (بخش اول اطلاعات شخصی پاسخ‌گویان، بخش دوم شامل شاخص‌ها و متغیرهای حکمروایی خوب در مناطق روستایی و بخش سوم به یک سؤال باز در ارتباط با ارائه راهکارهای بهبود عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب از نظر روستاییان) طراحی شد. شایان ذکر است در طراحی پرسش‌نامه مربوط به سنجش حکمروایی خوب، تأکید اصلی محققان بر پژوهش‌های رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱) که به ارائه الگوی مناسب حکمروایی خوب در مناطق روستایی ایران اقدام کرده‌اند، بوده است. براساس این مطالعات شاخص‌های مشارکت، قانون‌مندی،

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر هدف، از نوع تحقیقات توصیفی تحلیلی بوده و هدف اصلی آن بررسی و تحلیل وضعیت رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد مدیریت نوین روستایی با استفاده از شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی و ارائه راهکارهای بهبود عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب در بخش شاهو از توابع شهرستان روانسر است. جامعه آماری پژوهش را کلیه سرپرستان خانوار ۱۱ روستا بالای ۲۰ خانوار (دارای دهیاری و شورای فعال) بخش شاهو تشکیل می‌دهد که تعداد آن‌ها ۱۰۹۴ نفر بوده است. با توجه به حجم بالای جامعه آماری و محدودیت‌های نگارندگان (محدودیت‌های زمانی و مالی)، امکان بررسی و سنجش نظرات کلیه سرپرستان خانوار

است پرسش‌نامه‌ها در قالب طیف پنج‌قسمتی لیکرت (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) طراحی شده‌اند و جهت سنجش وضعیت مدیریت نوین روستایی با الگوی حکمروایی خوب روستایی در محدوده مورد مطالعه، از ۸ شاخص اصلی در قالب ۶۰ گویه استفاده شد (جدول ۱). جهت توزیع پرسش‌نامه‌ها در بین روستاهای محدوده مورد مطالعه، از اصل تسهیم به نسبت استفاده شد؛ به این صورت که پرسش‌نامه به نسبت تعداد سرپرستان خانوار در هر روستا، بین روستاییان توزیع شد (جدول ۲). همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (جدول توزیع فراوانی، میانگین، انحراف معیار، ضریب تغییرات) و آمار استنباطی (آزمون تی تک‌نمونه-ای، تحلیل واریانس و تست دانکن) با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

پاسخ‌گویی، مسؤولیت‌پذیری، عدالت‌محوری، توافق جمعی (اجماع محوری)، شفافیت و کارآیی و اثربخشی که هر کدام زیرمجموعه‌هایی را شامل می‌شوند، توانایی سنجش حکمروایی خوب در نواحی روستایی ایران را دارند. جهت بررسی روایی (روایی صوری) ابزار مورد استفاده، محققان از نظرات کارشناسان و استادان دانشگاهی استفاده کرده‌اند؛ به این صورت که پس از طراحی پرسش‌نامه‌ها، محققان آن را در اختیار کارشناسان و استادان دانشگاهی قرار داده و پس از رفع اشکالات مطرح‌شده روایی پرسش‌نامه‌ها تأیید شد. جهت بررسی پایایی ابزار مورد استفاده یک مطالعه راهنما در یکی از روستاهای خارج از محدوده مورد مطالعه انجام گرفت که ضریب آلفای کرونباخ حاصل‌شده (۰/۹۰۱) نشان داد ابزار مورد استفاده، پایایی لازم را جهت انجام پژوهش دارند. شایان ذکر

جدول ۱- معرفی شاخص‌ها، تعداد متغیرها و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه

مأخذ: سازمان ملل متحد، ۲۰۱۵، صص. ۷۸-۷۲؛ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۲، ص. ۴۲؛ رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۱۵؛ رکن‌الدین افتخاری، عظیمی آملی، پورطاهری، احمدی‌پور، ۱۳۹۱، ص. ۱۶ و یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

شاخص	تعداد متغیر	ضریب آلفای کرونباخ	شاخص	تعداد متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
مشارکت	۷	۰/۸۲۱	عدالت‌محوری	۸	۰/۷۸۶
قانون‌مندی	۸	۰/۸۷۱	توافق جمعی (اجماع محوری)	۸	۰/۸۲۴
پاسخ‌گویی	۷	۰/۷۲۳	شفافیت	۶	۰/۸۵۶
مسؤولیت‌پذیری	۷	۰/۸۹۶	کارآیی و اثربخشی	۹	۰/۷۹۳

جدول ۲- اسامی روستاها، تعداد خانوار و تعداد پرسش‌نامه تکمیل‌شده در هر روستا

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

شهرستان	بخش	دهستان	روستا	خانوار	تعداد پرسش‌نامه توزیع شده
روانسر	شاهو	منصورآقایی	تازه آباد	۱۹۶	۵۱
روانسر	شاهو	منصورآقایی	چلان‌علیا	۶۲	۱۶
روانسر	شاهو	منصورآقایی	قلعه‌گاه	۴۵	۱۲
روانسر	شاهو	قوری قلعه	قوری قلعه	۲۱۷	۵۶
روانسر	شاهو	قوری قلعه	بنچله	۱۵۰	۳۹
روانسر	شاهو	قوری قلعه	شبانکاره	۹۸	۲۹
روانسر	شاهو	قوری قلعه	ده لیلی	۹۱	۲۴
روانسر	شاهو	قوری قلعه	چشمه‌میران	۶۵	۱۷
روانسر	شاهو	قوری قلعه	عایشه‌دول	۵۸	۱۵
روانسر	شاهو	قوری قلعه	بزگوره	۵۷	۱۵
روانسر	شاهو	قوری قلعه	خوری آباد	۴۳	۱۱
مجموع	۱	۲	۱۱	۱۰۹۴	۲۸۵

که در ادیان الهی همواره بر آن تأکید شده و در قرآن کریم هم اشارات فراوانی به این موضوع شده است (پاپلی‌یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۷، ص. ۱۱۶).

۳. مبانی نظری تحقیق

اهمیت مشارکت در سرنوشت جوامع و زندگی بشر به حدی است که تقریباً زندگی انسان‌ها بدون آن ممکن نیست، تا جایی

حکمروایی محلی به دنبال تکثر روابط رسمی و غیررسمی بین کنش‌گران مختلف توسعه است (مانند حکومت محلی، بخش خصوصی، انجمن‌ها، کارگزاری‌های غیر) که بازده و اثربخشی سیستم‌های اداری و سیاسی را در سطوح محلی شکل می‌دهد. هم‌افزایی و همکاری زیادی میان پشتیبانی فرآیندهای حکمروایی ملی و حکمروایی محلی و نیز ابعاد مشابه دیگر وجود دارد. بنابراین، ضروری است که اصول حکمروایی در سطوح محلی به نحوی عملیاتی شود که فرآیندهای حکمروایی محلی را تقویت کند. به دلیل تحولات و ظهور پارادایم‌های مدیریت امور عمومی در دهه ۱۹۹۰، شاهد گذار از حکومت محلی به حکمروایی محلی هستیم (دربان آستانه، ۱۳۸۹، ص. ۱۴۱). نظر برایان مک لالین «حکومت» مجموعه‌ای از نهادهای رسمی و حقوقی با قدرت قانونی است؛ اما «حکمروایی» نوعی فرآیند است. این فرآیند متضمن نظام به‌هم‌پیوسته‌ای است که شامل «حکومت ۳» و «اجتماع ۴» است (کاظمیان، ۱۳۸۶، ص. ۶). به طور کلی، تفاوت مهم دو مفهوم "Government" و "Governance" در این واقعیت نهفته است که در اولی بحث از دولت به‌تنهایی است، حال آن که در دومی، منظور روابط متنوع بین نهادهای جامعه مدنی و دولت در درگیری، هدایت، کنترل و اداره امور است (سعیدی، ۱۳۸۷، ص. ۳۹۹). در جدول (۳)، به تفصیل ویژگی‌های اصلی حکومت و حکمروایی با هم مقایسه شده‌اند.

در راستای تقویت مشارکت میان نیروها و عوامل دولتی، شهروندان و نهادهای بخش خصوصی، توجه و تأکید بر حکمروایی خوب و شاخص‌های آن، اقدام مؤثری در راستای حل معضلات ساختاری و کارکردی در سکونت‌گاه‌های روستایی و شهری است (رهنما و اسدی، ۱۳۹۳، ص. ۱۴۵). امروزه حکمروایی خوب که رویکرد نوین اداره امور عمومی است، در قلمرو فراملی، ملی و محلی کاربرد گسترده‌ای یافته است. یکی از ابعاد منطقه‌ای حکمروایی، حکمروایی محلی است که به کیفیت اداره امور محلی در حوزه‌های شهری و روستایی اشاره دارد. حکمروایی محلی، وسیع‌تر از مدیریت محلی (واحد سیاسی و سازمانی قانونی در قلمرو محلی) و بیان‌گر اقتدار سیاسی، اقتصادی و مدیریتی توسط شبکه‌ای از بازیگران رسمی مدیریت محلی، بخش خصوصی و نهادهای مدنی در حوزه‌های شهری و روستایی است. آن‌چه تعیین‌کننده محلی‌بودن حکمروایی است، میزان مشارکت مؤثر شهروندان و بازیگران محلی در تعیین آرمان‌ها و خواسته‌های محلی و تلاش مشترک برای تحقق اهداف و خواسته‌های جامعه محلی است (دربان آستانه، ۱۳۸۹، ص. ۱۴۱). در حکمروایی محلی، شبکه‌ای از بازیگران مدیریت محلی، بخش خصوصی، تشکل‌های غیردولتی و مدنی و نمایندگان دولت مرکزی، اولویت‌ها و مسائل محلی را شناسایی و برای تحقق خواسته‌ها و رفع مشکلات با یک‌دیگر تشریک مساعی می‌کنند (زاهدی، ۱۳۸۶، ص. ۱۸۳).

جدول ۳- مقایسه ویژگی‌های اصلی حکومت و حکمروایی

مأخذ: سچواب و کبلر^۵، ۲۰۰۱، ص. ۸

حکمروایی	عوامل مقایسه	حکومت
تعداد بسیار زیاد مشارکت‌کنندگان؛ بازیگران بخش خصوصی و عمومی	بازیگران	تعداد بسیار محدود مشارکت‌کنندگان؛ عوامل اجرایی اساساً دولتی.
انجام مشاوره؛ همکاری تا حد امکان در صورت‌بندی و اجرای سیاست‌ها	کارکردها (وظایف)	مشاوره‌ای صورت نمی‌گیرد؛ هیچ همکاری در صورت‌بندی سیاست‌ها و اجرای آن‌ها صورت نمی‌گیرد.
مرزهای بسیار باز؛ عضویت داوطلبانه	ساختار	مرزهای بسته؛ عضویت غیرارادی.
مشاوره افقی؛ توافق بر سر هنجارهای تکنوکراتیک؛ روابط تعاونی؛ برخوردی بسیار غیررسمی؛ شفافیت.	قراردادهای تعامل	اقتدار سلسله‌مراتبی؛ رهبری متصل از بالا؛ تعامل خصمانه؛ روابط متضاد؛ برخوردهای غیررسمی؛ پنهان‌کاری.
آزادی عمل اندک دولت در جامعه؛ تسلط اندک دولت؛ گروه‌های ذی‌نفع، نفوذ اندکی در دولت دارند؛ تعادل و هم‌زیستی بین بازیگران وجود دارد.	توزیع قدرت	آزادی عمل بالای دولت و تسلط دولت؛ گروه‌های ذی‌نفع جامعه هیچ نفوذی در دولت ندارند؛ هیچ تعادل یا هم‌زیستی بین بازیگران وجود ندارد.

به عنوان پادزهری برای هرج‌ومرج زندگی شهری، پشتیبانی کردند. مک‌لالین جزء اولین افرادی بود که مفهوم "Governance" را مطرح کرد (تقوایی و تاجدار، ۱۳۸۸، ص. ۴۷). از هنگام مطرح‌شدن اصطلاح «حکمروایی خوب» تعریف و برداشتهای زیادی از آن مطرح شده که در ادامه به چند نمونه

عنوان حاکمیت خوب مدت زیادی نیست که به عنوان لازمه حرکت به سوی توسعه جوامع وارد متون تخصصی شده است و از اواخر قرن نوزدهم به عنوان پاسخی به فساد مدنی در حمایت از کارفرمایان و دستگاه‌های سیاسی به وجود آمد. جنبش‌های ملی با هوشمندی از افزایش ظرفیت حکمروایی و اخلاق مدنی،

چهارچوب برنامه‌آبتکار عمل حکمروایی روستایی، اصول زیر را به عنوان معیارهای حکمروایی برشمرده است:

مشارکت^۸: مشارکت روستاییان، به معنی سهیم‌شدن روستاییان در فرآیند تصمیم‌سازی در امور روستا و قدرت است. **شفافیت^۹:** سهولت دسترسی مستمر روستاییان به اطلاعات.

پاسخ‌گویی^{۱۰}: حساب پس دادن مسؤولان در برابر روستاییان.

عدالت^{۱۱}: تخصیص عادلانه منابع میان روستاییان.

اثربخشی و کارآیی^{۱۲}: استفاده بهینه از منابع برای تأمین نیازهای روستاییان و رضایت مردم.

قانون‌مندی^{۱۳}: پای‌بندی به قانون در گرو آگاهی روستاییان از قانون است.

پذیرا بودن^{۱۴}: مسؤولان روستایی باید نسبت به خواسته‌های روستاییان پاسخ دهند.

جهت‌گیری هماهنگ^{۱۵}: ایجاد توافق میان منافع مختلف، که این کار مستلزم وجود ارتباط میان تمام نهادها و سازمان‌های رسمی و غیررسمی و روستاییان است.

نگاه راهبردی^{۱۶}: رهبران و مردم درباره آن‌چه برای پیش‌برد امور در حوزه حکمروایی جریان دارد، باید بر چشم‌اندازی بلندمدت تکیه کنند (سازمان ملل متحد^{۱۷}، ۲۰۱۵، ص. ۷۲-۷۸). همچنین، معیارهایی برای «حکمروایی خوب» ارائه شده است. از نظر گارائو، اسکالر، کارولینی^{۱۸} (۲۰۰۵) باید مجموعه معیارهای مذکور، در هم‌بستگی و تقویت متقابل، بررسی و نگریسته شوند: ۱- فرآیند تصمیم‌گیری مردم‌سالارانه، ۲- قانون‌مندی، شفافیت و پاسخ‌گویی، ۳- کارآیی و اثربخشی، ۴- انصاف و عدالت، ۵- مشارکت‌پذیری و دربرگیرندگی، ۶- واگذاری امور به پایین‌ترین سطح ممکن، براساس مرکز پژوهش‌های مجلس شاخص‌های حکمروایی در ایران نیز به شرح زیر است: ۱. پاسخ‌گویی ۲. اجماع‌محوری ۳. شفافیت ۴. مشارکت‌جویی ۵. قانون‌محوری ۶. مسؤولیت‌پذیری ۷. عدالت‌جویی ۸. کارآیی و اثربخشی (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۲، ص. ۴۲). همچنین، براساس مطالعه رکن‌الدین افتخاری و همکاران، مناسب‌ترین شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی در ایران عبارت‌اند از: مشارکت، مسؤولیت‌پذیری، پاسخ‌گویی، قانونمندی، شفافیت، توافق جمعی، کارآیی اثربخشی و عدالت‌محوری (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۱۵؛

از این برداشت‌ها پرداخته می‌شود. حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به ارتباط میان شهروندان و حکومت‌کنندگان گفته می‌شود. در واقع، این اصطلاح «رابطه» و نه «دستگاه» را توصیف می‌کند (لاله‌پور، ۱۳۸۶، ص. ۶۲). برنامه عمران ملل متحد، حکمروایی را چنین تعریف می‌کند: اعمال اقتدار، اقتصادی، سیاسی و اداری برای اداره امور کشور - در تمام سطوح قلمرویی - شامل ابزارهایی که حکومت با آن‌ها انسجام و یک‌پارچگی اجتماعی را ترویج می‌دهد و رفاه و بهنگشت زندگی مردم را تضمین می‌کند. این اعمال اقتدار، شیوه‌های گوناگون می‌تواند داشته باشد و در واقع، از طریق باورها، سنت‌های فرهنگی و نیز نهادهای رسمی و غیررسمی با هدف تأمین منابع همگانی به منصه ظهور می‌رسد. به این گونه، مسأله حکمروایی، شیوه مدیریت و اداره امور جامعه در یک کشور (یا تقسیمات خردتر فضایی) و رابطه شهروندان و حکومت‌کنندگان است. کوفی عنان دبیر کل سابق سازمان ملل حکمروایی خوب را چنین تعریف می‌کند که حکمروایی خوب تضمین احترام به حقوق انسانی و حاکمیت قانون، تقویت دموکراسی، ارتقای شفافیت و ظرفیت اداره عمومی است (وایس^۶، ۲۰۰۰، ص. ۶۵). اهمیت این مسأله هنگامی برجسته‌تر می‌شود که دریابیم برای بسیج و به‌کارگرفتن منابع نوین در سطح اجتماع محلی، نیاز به رابطه‌ای دوسویه و مشارکتی فراگیر است که به‌تنهایی با اعمال اقتدار حکومت «از بالا» به دست نمی‌آید و توجه به حکمروایی، موجب به چرخه توسعه آوردن منابع «از پایین» خواهد شد (صرافی، ۱۳۸۷، ص. ۱۰).

به‌تدریج در طول زمان در برخی از فرهنگ‌ها و کشورها، این نیرو برای هدایت جامعه از حکمران انفرادی به حکومت‌های قدرت‌مند و اکنون به یک زمینه گسترده ذی‌نفعان و تشکیل‌دهندگان گسترش پیدا کرده است. همچنین، مفهوم حکمروایی با مفاهیمی مانند آزادی و دموکراسی در هم تنیده است. جوامع بشری برای مدیریت اداره خود، راهی به‌جز زمینه‌سازی برای توسعه دموکراسی یافته‌اند. در این راه به شکل تازه‌ای از حاکمیت دست یافته‌اند که برخی آن را در حد اختراع و ابداع جدید بشری در ایجاد نظام اجتماعی نوین دانسته‌اند. این، شکل جدید به نام جنبش حاکمیت شایسته^۷ یا حکمروایی نامیده می‌شود که منشأ شهری دارد (رهنما و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۲۰۴). مروری بر منابع و متون مرتبط با حکمروایی نشان می‌دهد که برای حکمروایی شاخص‌هایی متعددی معرفی شده‌اند که در ادامه بحث خواهند شد. سازمان ملل در

روستایی: هایدن سه دسته شرط را برای دست‌یابی به اداره مردمی و کارآیی شهر برمی‌شمارد که می‌شود از این شروط در مباحث روستا نیز بهره برد (شکل ۲).

رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۱، ص. ۱۶). شایان ذکر است هرکدام از این شاخص‌ها دربرگیرنده متغیرهای متعددی هستند و در مجموع، دربرگیرنده کلیه ابعاد حکمروایی خوب در نواحی روستایی ایران هستند. شروط دست‌یابی به حکمروایی

شکل ۲- شروط دست‌یابی به حکمروایی روستایی

مأخذ: هایدن و براتون^{۱۹}، ۱۹۹۵، ص. ۱۳؛ حسام، رضوانی، آشور، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۰۹

۴. یافته‌های پژوهش

۱.۴. ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان

نتایج توصیفی دربارهٔ افراد مورد مطالعه نشان داد نتایج وضعیت جنسی پاسخ‌گویان نشان می‌دهد حدود ۸۶ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و حدود ۱۴ درصد زن بوده‌اند و میانگین سنی افراد مورد مطالعه در بخش شاهو ۴۳/۵ سال بوده و اکثر پاسخ‌دهندگان (۷۲ درصد) در گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ و ۴۰ تا ۵۰ سال واقع شده‌اند. نتایج مربوط به بعد خانوار افراد مورد بررسی نشان داد که حدود ۷۳ درصد خانوارها دارای بعد خانوار ۴ تا ۶ نفر، ۲۲ درصد بیشتر از ۶ نفر و ۵ درصد ساکنان دارای بعد خانوار ۳ نفر و کمتر از آن بوده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد ۷/۲ درصد افراد مورد مطالعه، از نظر سطح تحصیلات، بی‌سواد، ۲۲/۸ درصد دارای تحصیلات ابتدایی و ۳۴/۸ درصد دارای تحصیلات متوسطه و ۳۵/۲ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. نتایج بررسی وضعیت اشتغال بین افراد مورد مطالعه در بخش شاهو نشان داد، ۸ درصد افراد مورد مطالعه بیکار بوده، ۲۳ درصد دارای مشاغل دولتی، ۷ درصد خانه‌دار و ۶۲ درصد در مشاغل مرتبط با کشاورزی مشغول به فعالیت بوده‌اند.

۲.۴. بررسی وضعیت رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهواز مدیران روستایی براساس شاخص کلی حکمروایی خوب روستایی

برای بررسی وضعیت کلی رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از مدیران روستایی براساس حکمروایی خوب روستایی، شاخص کلی رضایت‌مندی با استفاده از تحلیل عاملی و وزن‌دهی به شاخص‌ها (شاخص‌سازی) ساخته شد. سپس جهت تبیین وضعیت کلی حکمروایی خوب در محدوده مورد مطالعه از جدول توزیع فراوانی و برای تکمیل یافته‌ها جهت دست‌یافتن به نمایی کلی از میانگین حکمروایی خوب، از آزمون مقایسه میانگین (آزمون t تک‌نمونه‌ای) استفاده شد (جدول ۴ و ۵). نتایج نشان می‌دهد ۳۰/۵ درصد از روستاییان اعتقاد داشته‌اند مدیران روستایی عملکردی در سطوح بسیار ضعیف و ضعیف داشته‌اند و ۵۳ درصد آن‌ها معتقد بوده‌اند مدیران روستایی دارای عملکردی در سطح متوسط و ۱۶/۵ درصد عملکرد مدیران روستایی را براساس شاخص‌های حکمروایی خوب، قابل قبول توصیف کرده‌اند.

میانگین محاسبه شده برای ارزیابی روستاییان از مدیران روستایی براساس شاخص های حکمروایی خوب نشان می دهد میانگین کلی محاسبه شده از عدد مبنا (عدد ۳) به صورت معناداری کمتر بوده است. بنابراین، با توجه به نتایج جدول توزیع فراوانی و همچنین، نتایج آزمون اتک نمونه ای، می توان چنین بیان کرد که وضعیت عملکردی مدیران روستایی براساس شاخص های حکمروای خوب، در وضعیت مناسبی قرار دارد.

جدول ۴- جدول توزیع فراوانی رضایت مندی روستاییان از مدیران روستایی براساس شاخص کلی حکمروایی خوب روستایی

مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

سطح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
بسیار ضعیف	۲۴	۸/۴	۸/۴
ضعیف	۶۳	۲۲/۱	۳۰/۵
متوسط	۱۵۱	۵۳	۸۳/۵
زیاد	۴۰	۱۴	۹۷/۵
بسیار زیاد	۷	۲/۵	۱۰۰
مجموع	۲۸۵	۱۰۰	-

جدول ۵- نتایج آزمون t تک نمونه ای جهت بررسی رضایت مندی روستاییان از مدیران روستایی براساس حکمروایی خوب

مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

Test Value = 3						رضایت مندی	
t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	انحراف از میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد		
					حد بالا		حد پایین
-۶/۸۱۸	۲۸۴	۰/۰۰۰	۲/۸۰	-۰/۱۹۱	-۰/۲۴۶	-۰/۱۳۶	

۶، در بین ۸ شاخص مورد بررسی میانگین سه شاخص مسؤلیت پذیری، توافق جمعی و شفافیت بیشتر از میانگین مبنا (عدد ۳) بوده است و میانگین ۵ شاخص مشارکت، قانون مندی، پاسخ گویی، عدالت محوری، کارایی و اثربخشی، از میانگین مبنا کمتر بوده و به صورت معناداری کمتر از حد متوسط ارزیابی شده اند. منفی شدن شاخص انحراف از میانگین ۵ شاخص مذکور، مهر تأییدی بر رضایت مندی ضعیف روستاییان محدودۀ مورد مطالعه از عملکرد مدیران روستایی در اکثر شاخص های حکمروایی خوب روستایی است.

۳.۴. بررسی وضعیت رضایت مندی روستاییان بخش شاهواز مدیریت روستایی در شاخص های ۸ گانه حکمروایی خوب روستایی

بعد از مشخص شدن وضعیت کلی رضایت مندی روستاییان بخش شاهواز مدیریت روستایی براساس شاخص کلی حکمروایی خوب روستایی، وضعیت رضایت مندی روستاییان از مدیران روستایی در شاخص های ۸ گانه حکمروایی خوب روستایی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان می دهد (جدول

جدول ۶- نتایج از آزمون t تک نمونه ای برای بررسی وضعیت رضایت مندی روستاییان از مدیران روستایی براساس شاخص های ۸ گانه حکمروایی خوب روستایی

مأخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۴

Test Value = 3							شاخص
T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	انحراف از میانگین	اختلاف با فاصله ۹۵ درصد		
					حد بالا	حد پایین	
-۱/۹۳	۲۸۴	۰/۰۱۴	۲/۸۸	-۰/۱۱۴	-۰/۲۳۰	۰/۰۰۲	
-۲۱/۹۴	۲۸۴	۰/۰۰۳	۲/۰۵	-۰/۹۴۴	-۱/۰۲۹	-۰/۸۵۹	
-۲/۸۹	۲۸۴	۰/۰۰۰	۲/۷۸	-۰/۲۱۰	-۰/۳۵۳	-۰/۰۶۷	

ادامه جدول ۶

Test Value = 3							شاخص
اختلاف با فاصله ۹۵ درصد		انحراف از میانگین	میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	T	
حد بالا	حد پایین						
۰/۳۱۲	-۰/۱۱۳	۰/۰۴۹	۳/۰۴	۰/۰۲۶	۲۸۴	۰/۶۰۱	مسئولیت‌پذیری
-۰/۵۷۱	-۰/۸۰۸	-۰/۶۹۰	۲/۳۰	۰/۰۰۰	۲۸۴	-۱۱/۴۵	عدالت‌محوری
۰/۷۲۱	۰/۵۰۱	۰/۶۱۱	۳/۶۱	۰/۰۰۰	۲۸۴	۱۰/۹۱	توافق جمعی (اجماع محوری)
۰/۳۴۳	۰/۱۱۲	۰/۲۲۸	۳/۲۲	۰/۰۱۲	۲۸۴	۳/۸۷	شفافیت
-۰/۳۸۱	-۰/۵۳۶	-۰/۴۵۹	۲/۵۴	۰/۰۰۰	۲۸۴	-۱۱/۶۵	کارآیی و اثربخشی

می‌شود، نتایج حاصل از ضریب تغییرات در مقایسه با نتایج حاصل شده از محاسبه میانگین، دارای توان و مطلوبیت بیشتری است. نتایج حاصل از اولویت‌بندی شاخص‌های رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از مدیران روستایی در شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی نشان می‌دهد (جدول ۷)، شاخص‌های توافق جمعی، کارآیی و اثربخشی و شفافیت به ترتیب، با ضریب تغییرات ۰/۲۸۵، ۰/۳۳۵ و ۰/۳۳۵، بیشترین میزان رضایت‌مندی را به خود اختصاص داده‌اند. در مقابل سه شاخص مذکور، نتایج نشان می‌دهد روستاییان بخش شاهو در سه شاخص مسئولیت‌پذیری، عدالت‌محوری و پاسخ‌گویی به ترتیب با ضریب تغییرات ۰/۴۸۲، ۰/۴۸۲۶ و ۰/۴۸۲، کمترین میزان رضایت‌مندی را از مدیران روستایی داشته‌اند.

۴.۴. اولویت‌بندی شاخص‌های رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از مدیران روستایی براساس شاخص‌های ۸گانه حکمروایی خوب

پس از بررسی وضعیت رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از مدیران روستایی براساس شاخص‌های ۸گانه حکمروایی خوب روستایی، محققان در ادامه به دنبال اولویت‌بندی شاخص‌های تشکیل‌دهنده حکمروایی خوب در بین روستاییان بخش شاهو بوده‌اند؛ زیرا شناسایی شاخص‌های با اهمیت بیشتر در بین شاخص‌های حکمروایی خوب، به‌نوعی به روشن شدن موضوع کمک بیشتری خواهد کرد. بنابراین، جهت دست‌یابی به این مهم محققان از آماره ضریب تغییرات استفاده کرده‌اند. با توجه به این که در محاسبه ضریب تغییرات، انحراف معیار داده‌ها (نشان‌دهنده پراکندگی داده‌ها) در میانگین دخالت داده

جدول ۷- نمایش توزیع درصد فراوانی و اولویت‌بندی رضایت‌مندی روستاییان از مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب در بین روستاییان بخش شاهو

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	شاخص
۴	۰/۳۷۸	۱/۰۹	۲/۸۸	۵/۸	۲۴/۶	۳۴/۲	۲۳/۱	۱۲/۳	مشارکت
۵	۰/۳۸۷	۰/۷۹۵	۲/۰۵	۰/۶	۴/۱	۱۸/۷	۵۳/۵	۲۳/۱	قانون‌مندی
۶	۰/۴۸۲	۱/۳۴	۲/۷۸	۱۷/۵	۱۲/۳	۱۸/۷	۳۴/۵	۱۷	پاسخ‌گویی
۸	۰/۵	۱/۵۲	۳/۰۴	۲۲/۸	۲۲/۸	۱۹	۷/۳	۲۸/۱	مسئولیت‌پذیری
۷	۰/۴۸۲۶	۱/۱۱	۲/۳۰	۳/۲	۷/۳	۴۰/۹	۱۴/۳	۳۴/۲	عدالت‌محوری
۱	۰/۲۸۵	۱/۰۳	۳/۶۱	۱۷/۵	۴۴/۷	۲۴/۳	۸/۲	۵/۳	توافق جمعی (اجماع محوری)
۳	۰/۳۳۵	۱/۰۸	۳/۲۲	۹/۹	۳۴/۵	۳۲/۷	۱۴	۸/۸	شفافیت
۲	۰/۲۸۶	۰/۷۲۸	۲/۵۴	۱/۸	۱/۸	۵۲/۳	۳۷/۱	۷	کارآیی و اثربخشی

روستایی ارائه دهند. نتایج حاصل از بررسی نظرات روستاییان در محدوده مورد مطالعه نشان داد (جدول ۸) پنج راهکار «نظرخواهی مدیران روستایی از روستاییان در مراحل مختلف برنامه‌های اجرایی (قبل، حین و بعد از اجرای برنامه‌ها)» «همکاری و فعالیت بیشتر و دلسوزانه مدیران روستایی در

۵.۴. شناسایی مهم‌ترین راهکارهای بهبود عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب در بین روستاییان بخش شاهو

در این بخش از پژوهش از روستاییان خواسته شده مهم‌ترین پیشنهادها خود را برای بهبود عملکرد مدیران

بهبود وضعیت بودجه اختصاص یافته به مدیران روستایی و همچنین، مزایای شخصی آن‌ها نیز در نظر گرفته شده است؛ به عبارتی دیگر، روستاییان برای بهبود وضعیت عملکردی مدیران روستایی به نوعی، علاوه بر اشاره به راهکارهایی برای تقویت شاخص‌های حکمروایی خوب، راهکارهایی را نیز برای بهبود وضعیت اقتصادی مدیران روستایی ارائه کرده‌اند.

محیط روستا «شفاف‌سازی برنامه‌ها و امور اجرایی روستا با روستاییان»؛ «ملزم‌ساختن مدیران روستایی به پیگیری امور روستاییان» و «دوری از اعمال تبعیض میان روستاییان توسط مدیران روستایی» به ترتیب با ۱۵۴، ۱۳۲، ۱۲۶، ۸۸ و ۷۴ بار تکرار، مهم‌ترین راهکارهای بهبود عملکرد مدیران روستایی در بین روستاییان بخش شاهو بوده‌اند. نکته جالب توجه این است که در میان راهکارهای عملیاتی ارائه‌شده توسط روستاییان،

جدول ۸- اولویت‌بندی راهکارهای بهبود عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب در بین روستاییان بخش شاهو
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

ردیف	راهکار	تعداد تکرار	اولویت
۱	نظرخواهی مدیران روستایی از روستاییان در مراحل مختلف برنامه‌های اجرایی (قبل، حین و بعد از اجرای برنامه‌ها)	۱۵۴	۱
۲	همکاری و فعالیت بیشتر و دلسوزانه مدیران روستایی در محیط روستا	۱۳۲	۲
۳	شفاف‌سازی برنامه‌ها و امور اجرایی روستا با روستاییان	۱۲۶	۳
۴	ملزم‌ساختن مدیران روستایی به پیگیری امور روستاییان	۱۲۱	۴
۵	دوری از اعمال تبعیض میان روستاییان توسط مدیران روستایی	۸۸	۵
۶	افزایش میزان بودجه و توان مالی مالی مدیران روستایی توسط نهادهای بالادست برای رتق و فتق امور روستا	۷۴	۶
۷	افزایش حس مشارکت و انسجام و همکاری بین روستاییان	۶۵	۷
۸	افزایش میزان مزایا و حقوق شخصی مدیران روستایی	۵۸	۸

۵. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نسبی بودن توسعه و توسعه پایدار با توجه به شرایط زمانی، مکانی و همچنین، تفکر افراد، با گذار زمان مفاهیم جدیدی در راستای پاسخ‌گویی به مشکلات و یا گسترش پارادایم توسعه و توسعه پایدار مطرح می‌شوند. مدیریت نوین روستایی در ایران از مفاهیم جدیدی است که به عنوان یک نهاد مردم نهاد و با عملکرد نظارتی و اجرایی شوراها دهیاران، در نیمه اول دهه اخیر مطرح گردید. با این وجود، بررسی میزان رضایت‌مندی روستاییان از این نهادهای مردمی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی، از مناسب‌ترین روش‌های ارزیابی عملکرد مدیران نوین روستایی است که در سال‌های اخیر مطرح شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد میزان رضایت‌مندی روستاییان بخش شاهو از مدیران نوین براساس شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی در وضعیت مناسبی قرار ندارد؛ به طوری که در میان ۸ شاخص حکمروایی خوب روستایی، وضعیت اکثر شاخص‌های مورد بررسی، به‌ویژه ۵ شاخص مشارکت، قانون‌مندی، پاسخ‌گویی، عدالت‌محوری و کارآیی و اثربخشی در وضعیت غیرقابل قبولی ارزیابی شده است. نتیجه حاصل شده با یافته‌های پژوهش حسام، رضوانی،

آشور (۱۳۹۳) که نشان‌دهنده رضایت‌مندی مناسب روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها براساس شاخص‌های حکمروایی خوب روستایی بوده است، در تضاد است و با نتایج تحقیقات رکن-الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰ و ۱۳۹۱) و صیدایی و همکاران (۱۳۹۳) در نقاط روستایی و نتایج تحقیقات رهنما و همکاران (۱۳۸۹)، ابراهیم‌زاده و اسدیان (۱۳۹۲)، شکوهی و ایستگلدی (۱۳۹۲) و رهنما و اسدی (۱۳۹۳) در نقاط شهری که نشان‌دهنده عملکرد ضعیف مدیران در نقاط روستایی و شهری بوده‌اند، هم‌سو می‌باشد. با وجود میزان رضایت‌مندی نامناسب روستاییان از عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب، نتایج پژوهش نشان داد به طور نسبی بیشترین میزان رضایت‌مندی روستاییان به شاخص‌های توافق جمعی، کارآیی و اثربخشی و شفافیت و کمترین میزان رضایت‌مندی به شاخص‌های مسؤولیت‌پذیری، عدالت‌محوری و پاسخ‌گویی تعلق دارد.

نتایج پژوهش در ارتباط با ارائه راهکارهای عملیاتی برای بهبود وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب در روستاهای بخش شاهو نشان داد روستاییان برای بهبود وضعیت شاخص‌های مذکور راهکارهای بسیار مهمی و کلیدی را ارائه کرده‌اند

راهکارهای محققان جهت بهبود وضعیت عملکرد مدیران روستایی براساس شاخص‌های حکمروایی خوب است.

سپاسگزاری

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از کلیه روستاییان خونگرم ساکن در روستای بدرآباد و روستاهای بخش شاهو که به ترتیب در تکمیل ۳۰ پرسش‌نامه پیش‌آزمون و ۲۸۵ پرسش‌نامه نهایی محققان را یاری کرده‌اند، تقدیر و تشکر نمایند.

یادداشت‌ها

- 1 Yaghi
2. Rashidpour, Hosseini & Mirdamadi
3. Government
4. Governance
5. Schwab & Kubler
6. Weiss
7. Good Government Movement
8. Participation
9. Transparency
10. Accountability
11. Equity
12. Effectiveness & Efficiency
13. Rule of Law
14. Responsiveness
15. Orientation Consensus
16. Strategic Vision
17. UNDP
18. Garau, Sclar & Carolini
19. Hyden & Bratton

References

1. Amini, A., & Jamini, D. (1393/2014). An analysis of the rural community evaluation of village administrations performance using structural equation modeling. *Geographical Research*, 29 (2), 169-177. [In Persian]
2. Amozgar, Y. (1391/2012). *Performance evaluation new rural management in rural development (Case study: Qir and Karzin County)*, Unpublished master s thesis, University of Isfahan, Isfahan, Iran. [In Persian]
3. Dadvar Khani, F., Salmani, M., Farhadi, S., & Zare, Z. (1390/2012). Good governance for rural poverty reduction strategy. *Quarterly Journal of Human Geography*, 4, 103-120. [In Persian]
4. Darban Astane, A. (1389/2010). *Explanation of rural governance in local government*. Unpublished doctoral disertation, Tehran University, Tehran, Iran. [In Persian]
5. Ebrahimzadeh, I., & Asadian, M. (1392/2013). Analysis and assessment of good urban governance in Iran (Case study: Kashmar City). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 6, 17-30. [In Persian]
6. Garau, P., Sclar, E., & Carolini, G. (2005). *A home in the city*. London: Earthscan publication.
7. Hesam, M., Rezvani, M.R., & Ashor, H. (1393/2015). The Villagers satisfaction of Dehyari (Rural Management Unit) performance with good governance approach (The case study: the villages of south district Gorgan County). *Journal of Geographical Planning of Space*, 4(14), 99-128. [In Persian]
8. Hyden. G., & Bratton, M. (1995). *Governance and politics in Africa*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Islamic Parliament Research Center. (1382/2003). *Good governance and indicators of the economic Office of the Council*. Tehran. [In Persian]

که به نوعی همزمان با پوشش‌دادن کلیه شاخص‌های حکمروایی خوب، توان مالی و اجرایی مدیران روستایی را نیز در بر گرفته است. راهکارهای مذکور به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: نظرخواهی مدیران روستایی از روستاییان در مراحل مختلف برنامه‌های اجرایی (قبل، حین و بعد از اجرای برنامه‌ها)؛ همکاری و فعالیت بیشتر و دلسوزانه مدیران روستایی در محیط روستا؛ شفاف‌سازی برنامه‌ها و امور اجرایی روستا با روستاییان؛ ملزم‌ساختن مدیران روستایی به پیگیری امور روستاییان؛ دوری از اعمال تبعیض میان روستاییان توسط مدیران روستایی؛ افزایش میزان بودجه و توان مالی مدیران روستایی توسط نهادهای بالادست برای رتق و فتق امور روستا؛ افزایش حس مشارکت و انسجام و همکاری بین روستاییان و افزایش میزان مزایا و حقوق شخصی مدیران روستایی.

از نظر نگارندگان توجه به راهکارهای ارائه‌شده از سوی روستاییان که در طول زمان و به صورت عینی با مدیران روستایی ارتباط داشته‌اند، از الزاماتی است که باید در اولویت برنامه‌ریزی‌های آتی جهت تقویت حکمروایی خوب در نواحی روستایی در نظر گرفته شوند. با این وجود اعمال نظارت دقیق بر امور مختلف اجرایی و تصمیم‌گیری‌های مدیران روستایی از طریق بخشداری‌ها و ملزم‌ساختن آن‌ها به مشارکت فعال با روستاییان و همچنین، افزایش اعتبار و تسهیلات مالی مدیران روستایی از سوی نهادهای متولی، از مهم‌ترین

10. Kazemian, Gh. (1386/2007). Introduction to the pattern of urban governance. *Journal of See Urban*, 19 & 20, 5-7. [In Persian]
11. Lalepoor, M. (1386/2007). Urban governance and urban management in developing countries. *Journal of See Urban*, 19 & 20, 5-7. [In Persian]
12. Papoli-e-Yazdi, M.H., & Ebrahimi, M.A. (1387/2008). *Rural development theory*, (4th Ed.). Tehran: SAMT Press. [In Persian]
13. Rahnama, M.R., & Asadi, R. (1393/2014). Determining situation of indices of good urban governance in Mashhad. *Journal of Urban - Regional Studies and Research*, 5(20), 143-162. [In Persian]
14. Rahnama, M.R., Mafi, E., & Asadi, R. (1389/2011). Analyzing good urban governance location in Mashhad using SWOT model. *Journal of Geography and Regional Development Research*, 4(15), 197-224. [In Persian]
15. Rashidpour, L., Hosseini, S. J. F., & Mirdamadi, S. M. (2011). Local community based management as a good governance approach to rural poverty reduction and sustainable development in Iran. *International Symposium on Poverty Alleviation Strategies*, 10(2), 174-179.
16. Roknodin Eftekhari, A.R., Azimi Amoli, J., Pourtaheri, M., & Ahmadipoor, Z. (1390/2012). Clarification of the Relation between Good Governance and Sustainable Rural Development in Rural Areas at Mazandaran Province. *Journal of Rural Research*, 4, 1-34. [In Persian]
17. Roknodin Eftekhari, A.R., Azimi Amoli, J., Pourtaheri, M., & Ahmadipoor, Z. (1391/2012). Good governance provides a model village in Iran, *Journal of Geopolitics*, 26, 1-28. [In Persian]
18. Saidi, A. (1387/2008). *Introduction to good governance*, *Encyclopedia of Urban and Rural Management* (1th Ed.). Tehran: Publication of Municipalities and Dehyari administrations. [In Persian]
19. Sarafi, M. (1387/2008). Arranging informal settlements in the country in the light of good urban governance, *Journal of Haft Shahr*, 13, 4-23. [In Persian]
20. Schwab. B., & Kubler, D. (2001). Metropolitan governance and the "democratic deficit" theoretical issues and empirical findings. *Conference Area-based Initiatives in Contemporary Urban Policy*, (pp: 1-25). Copenhagen, Denmark.
21. Shokouhi, M.A., & Istgaldi, M. (1392/2014). Analysis of factors underlying good governance, case study: city of Bandar Torkaman. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 4(14), 31-49. [In Persian]
22. Sidaii, S.E. Jamini, D. Jamshidi, A & Jamshidi, M. (1393/2015). Analysis of the performance of Rural New Managers (RNM) towards sustainable rural development (Case study: Uramanat Region, Kermanshah Province). *Journal of Spatial Planning*, 4 (4), 1-24. [In Persian]
23. Taghvaii, A.A., & Tajdar, R. (1388/2009). An analysis on urban well governing (an analysis approach). *Journal of Urban Management*, 23, 45-58. [In Persian]
24. UNDP. (2015). *Responsive and accountable public governance*. World Public Sector Report, New York.
25. Weiss, G. T. (2000). Governance, good governance and global governance: Ceptual and actual challenges. *Third World Quarterly*, 21 (5), 795 ° 814.
26. Yaghi, A. (2008). Good Governance Practices by Local Administration in Jordan and USA. *International Journal of Rural Management*, 4(1&2), 47° 65.
27. Zahedi, Sh. (1386/2007). *Sustainable development*, (1th Ed.). Tehran: Samt Publication. [In Persian]